

# De strafrechtelijke repressie van het Vlaams activisme tijdens de Eerste Wereldoorlog in de Duitse krijgsgevangenkampen (november 1918 tot juli 1925)

Deel 2

JOS MONBALLYU

## SCHOON SCHIP MET HET ACTIVISME IN GÖTTINGEN

Met de vervolging van de 26-jarige Leo (officieel Léon-Ghislain) Delfosse uit Ronse, student in de klassieke filologie en soldaat-oorlogsvrijwilliger in het 10de Linierement, concentreerde het krijgsauditoraat van Brabant zich opnieuw op het activisme in het krijgsgevangenkamp van Göttingen. In Göttingen was Delfosse lid van het Vlaamsch Komiteit, gaf hij lessen Frans en Engels in de kampschool en werkte hij als vertaler en bediende op het bureau van de Duitse kampdokter Dreyer. Die was belast met het controleren van de arbeidsgeschiktheid van de krijgsgevangenen. Via hem kon Delfosse ervoor zorgen dat de overtuigde Vlamingen in het kamp mochten blijven of naar een goed arbeidscommando werden gezonden, terwijl de lauwe Vlamingen of Franstalige Belgen naar een slecht arbeidscommando moesten trekken. Delfosse ondertekende de protestbrief van de Vlaamse krijgsgevangenen aan kardinaal Mercier en droeg op zijn vest een knopje met daarin de Vlaamse Leeuw. Hij gaf meerdere activistische spreekbeurten in de omliggende arbeidscommando's, zoals in Heiligenstadt, Duderstadt en Reinhausen en deed dat in het gevangenkamp van Güstrow samen met Daniel Heffinck.<sup>111</sup> Het Centraal propagandacomité van de Raad van Vlaanderen betaalde hem hiervoor telkens tien mark en de Göttinger Fürsorge acht mark. Hij publiceerde in het *Het Vlaamsche Nieuws* een artikel waarin hij schreef dat hij Vlaanderen en de Raad van Vlaanderen bij een geallieerd offensief tot op de barricaden zou verdedigen.

Delfosse was één van de correctoren van het kampblad *Onze Taal* en schreef in dat blad onder de pseudoniemen 'Ikke' en 'Bink' een reeks artikelen waarin hij de Belgische instellingen als verrot voorstelde. Meteen pleitte hij voor een radicale

111. RABA, KR Brabant. Dossiers 1912-1927, doos 11, 1913/1920.



Kamp Göttingen, Vlaamsch Sekretariaat, s.d. [ADV, VFE 5/57]

Links staand: [Seppe Verhulst], Godfried Rooms, Lode Fabri ; aan tafel zittend: Jules De Vuyst, Piet Bessem, Maurice Goossens, Willy Van Kelst ; achteraan staand: Ivo Van Daele, Rik Van Hoofstadt (op stoel), Sander Michiels (krant), onbekend, Leo Delfosse, onbekend.

scheiding tussen Vlaanderen en Wallonië. Hij vergoelijkte ook het optreden van de Duitsers in België. Als tegenprestatie mocht hij in de arbeidscommando's in burgerkledij rondlopen, sliep hij in een goed uitgeruste barak en mocht hij zelfs rechten studeren aan de universiteiten van Freiburg en Göttingen. Krijgsauditeur Cools betichtte Delfosse van een inbreuk op artikel 118bis Sw. en vorderde voor hem een dwangarbeid van twintig jaar. Hoewel hij behoorlijk gedagvaard was, verscheen Delfosse niet op de zitting van de krijgsraad van Brabant van 20 maart 1922. Die krijgsraad veroordeelde hem daarom die dag bij verstek tot een dwangarbeid van twintig jaar, zij het alleen voor de feiten die zich hadden voorgedaan na het van kracht worden van de wet van 8 april 1917.<sup>112</sup>

Met de veroordeling op 26 april 1922 van de 27-jarige Piet (officieel Pieter-Arthur) Van Rossem uit Temse, luitenant in het 4de Bataljon van het 1ste Regiment Carabiniers, en van de toen bijna 34-jarige Petrus (officieel Petrus-Corneel) Lewyllie uit Zillebeke, onderluitenant bij het 2de Regiment Grenadiers, stootte de krijgsraad van Brabant door naar de echte leiders van de activistische beweging in Göttingen.

112. RABE, Krijgsauditoraten en krijgsraden te velde 1914-1919, doos 1290, 5056; Justitiepaleis, Archief auditeur-generaal, KR Brabant, Vonnissen, 40, nr. 216; RABA, KR Brabant, Dossiers 1912-1927, doos 104, 216/1922.

Piet Van Rossem was student in de rechten in Gent toen hij zich op 3 augustus 1914 met veel enthousiasme aanmeldde als oorlogsvrijwilliger bij het Belgische leger.<sup>113</sup> Anderhalf jaar later was hij de oorlog al grondig beu en liep hij in de nacht van 9 op 10 april 1916 nabij de Drie Grachten in Lo samen met Cesar Schoemaekers over naar de Duitsers.<sup>114</sup> Nadat dezen hem eerst duchtig hadden ondervraagd over de strategische posities van het Belgische Leger aan het IJzerfront, brachten zij hem naar een krijgsgevangenkamp nabij Karlsruhe en einde 1917 naar Göttingen.

In Göttingen ontpopte Piet Van Rossem zich meteen tot één van de vurigste aanhangers van het separatistische activisme. Als vertegenwoordiger van de Vlaamse krijgsgevangenen zetelde hij in het Vlaamsch Middenkomiteit, leidde hij de propaganda van dit komiteit, ijverde hij met Pieter Lewyllie en Jozef Garray<sup>115</sup> voor de totstandkoming van een Vlaamse Rijkswacht en hield hij intussen meerdere voordrachten over de noodzakelijkheid van een scheiding tussen Vlaanderen en Wallonië. Over dat laatste thema schreef hij ook onder de pseudoniemen 'Elegast' en 'E.L.G.' een reeks economische en historische artikelen in het kampblad *Onze Taal* en in *Het Vlaamsche Nieuws*. In ruil voor deze prestaties betaalde het Centraal propagandacomité van de Raad van Vlaanderen hem meerdere geldsommen. Samen met Lewyllie zorgde hij ervoor dat August Borms, Pieter Tack en René De Clercq<sup>116</sup> met de grootste eer in Göttingen werden ontvangen en schreef hij namens de Vlaamse krijgsgevangenen in Göttingen meerdere telegrammen aan de Raad van Vlaanderen waarin hij diens activistische politiek heftig ondersteunde. De Duitsers hadden in hem zoveel vertrouwen dat zij hem in een huis in Göttingen lieten wonen en hem drie keer voor een kort bezoek naar het bezette België lieten overkomen.

De 34-jarige Pieter (officieel Petrus Cornelius) Lewyllie uit Zillebeke, soldaat bij het 2de Regiment grenadiers, was al voor de oorlog wachtmeester bij de Rijkswacht en vatte in november 1917 het plan op om met de Vlaamse krijgsgevangenen een aparte Vlaamse Rijkswacht op te richten die de Raad van Vlaanderen en de Vlaamse autonomie zou beschermen tegen het invallende Belgische leger. Hij rekruteerde daarvoor meerdere soldaten onder de Vlaamse krijgsgevangenen zonder dat die Vlaamse Rijkswacht ooit operationeel werd. Het krijgsgedrag van Brabant betichtte hem en Van Rossem op 18 april 1922 van verraad omdat ze als militair hulp in mannen hadden verschaft aan de vijand (artikel 15 en 16 Mil.Sw. en artikel 115, lid 4) en van politieke samenwerking met de Duitsers of een poging daartoe (artikel 118bis en 51 Sw.) en vorderde voor beiden de doodstraf. Zowel Van Rossem, die in Soest in Nederland verbleef, als Lewyllie, die in Oppeldorf bei

113. D. Vanacker, *De Frontbeweging. De Vlaamse strijd aan de IJzer*, Koksijde, 2000, pp. 21-22.

114. J. Monballyu, *De jacht op de flaminganten [...]*, pp. 158-159.

115. W. Dolderer, *Activistische ballingen [...]*, pp. 195-196.

116. K. Hulpiau, *Clercq, René De*, in: *NEVB [...]*, pp. 742-743.

Littau verbleef, verschenen niet op de zitting van de krijgsraad van 26 april 1922 en werden die dag dan ook bij verstek veroordeeld tot de doodstraf met de kogel.<sup>117</sup>

Samen met Van Rossem en Lewyllie vervolgde het krijgsauditoraat van Brabant aanvankelijk ook de 30-jarige Jozef Pauwels, student uit Antwerpen en soldaat bij het 12de Linierregiment. Pauwels was op 7 augustus 1914 nabij Luik door de Duitsers gevangengenomen en achtereenvolgens in de krijgsgevangenkampen van Münster, Celle, Soltau en Göttingen opgesloten. Volgens het krijgsauditoraat van Brabant trad hij in het krijgsgevangenkamp van Göttingen op als vertrouwenspersoon van de Duitsers, maakte hij deel uit van het Vlaamsch Middenkomiteit en stond hij er een tijdje aan het hoofd van de Vlaamse bibliotheek. Als propagandist van het activisme bezocht hij in burgerkleden de omliggende arbeidscommando's en sliep hij in een aparte barak. Hij ondertekende de protestbrief van de Vlaamse krijgsgevangenen aan kardinaal Mercier en juichte openlijk de Duitse overwinningen toe. Op 25 november 1917 woonde hij in Göttingen, samen met Van Rossem, Lewyllie, Rooms en Van Hoofstadt, een activistische manifestatie bij ter ere van René De Clercq. Onder zijn naam werd nadien een telegram gezonden aan August Borms waarin de vergadering fel protesteerde tegen het besluit van de Belgische regering in Le Havre om Borms zijn onderscheiding in de Leopoldsorde af te nemen. Pauwels zou zich ook hebben laten fotograferen met de voornaamste activisten van het kamp. In januari 1918 zou hij een medegevangene die niet wilde meewerken met de activistische beweging, aan de Duitsers hebben verklikt, waardoor deze laatste dreigde verplaatst te worden naar een strenger commando. Pauwels zou in Göttingen ook zijn kepie heel hoog hebben gedragen zoals de Duitsers dat veel deden.<sup>118</sup>

Krijgsauditeur Jean Cools betichtte Pauwels vanwege dat alles van politieke samenwerking met de Duitsers of een poging daartoe (artikel 118*bis* en 51 Sw.) en van verklikking aan de vijand of een poging daartoe (art. 121*bis* en 51 Sw.). Tijdens zijn verschillende ondervragingen ontkende Pauwels categoriek dat hij ook maar iets te maken had met het activisme in Duitsland alsook met de verklikking waarvan hij werd verdacht. Hij verscheen op 18 april 1922 persoonlijk op de zitting van krijgsraad van Brabant en vorderde bij monde van zijn advocaat Verbaet onmiddellijk dat zijn zaak werd afgesplitst van die tegen Van Rossem en Lewyllie. De krijgsraad van Brabant stond dit nog diezelfde dag toe en verhoorde in een aantal daaropvolgende zittingen over hem niet minder dan 46 getuigen die soms heel tegenstrijdige verklaringen aflegden. Daaronder de heel belangrijke verklaring van

117. Justitiepaleis, Archief auditeur-generaal, KR Brabant. Vonnissen, 40, nr. 3; RABA, KR Brabant, Dossiers 1912-1927, doos 107, 288-289/1922. Die doodstraf werd nooit uitgevoerd en ging teniet door de uitdovingswet van 28 januari 1928.

118. "*Le képi haut, avec petite visière recourbé*": verklaring van Arthur Fivez op 16 augustus 1919 in strafdossier Pauwels.

de Franstalige conservatief-katholieke senator Alexandre Halot uit Brussel, die een tijdje politiek gevangene in Göttingen was, dat de Vlaamse vertrouwenspersonen niet noodzakelijk activist of spion ("*mouchard*") waren, maar eenvoudig personen die de Duitsers vertrouwden, en dat het normaal was dat een krijgsgevangene in burgerkledij samen met een Duitser het kamp verliet. Krijgsauditeur Jean Cools voelde nattigheid en vorderde slechts een gevangenisstraf van drie jaar. De krijgsraad van Brabant was echter op 26 april 1922 van oordeel dat de feiten niet waren bewezen en sprak Pauwels daarom die dag volledig vrij.<sup>119</sup>

Met de dagvaarding van de 33-jarige Jozef (officieel Joseph-Émile) Garray uit Berchem, oud-student en onderluitenant in het 8ste Linieregiment, de 34-jarige Michel Vandekerckhove uit Izegem, doctor in de filologie en soldaat in het 10de Linieregiment, en de 29-jarige René Gaspar uit Sint-Katelijne-Waver, atheneumleraar en soldaat in het 8ste Linieregiment, zette krijgsauditeur Jean Cools zijn kruistocht verder tegen de leiders van het activisme in Göttingen.

Garray was door de Duitsers gevangengenomen op 23 augustus 1914 en stond in 1918, samen met Van Rossem en Lewyllie, aan het hoofd van de activistische beweging in Göttingen. Hij was een vertrouweling van de Fürsorge en zetelde in het Middenkomitee als vertegenwoordiger van de radicale vleugel van het activisme. Hij stond in Göttingen aan het hoofd van de Vlaamse Rijkswacht en de Vlaamse Schouwburg en liep het kamp vrij in en uit. Hij hield in de aanpalende arbeidscommando's meerdere voordrachten waarin hij de Vlaamse soldaten aanmoedigde om te vechten voor hun rechten en niet meer met de wapens tegen de Duitse legers. Hij keerde zich hardnekkig tegen de uitwisseling van krijgsgevangenen via Zwitserland en bejubelde de Duitse overwinningen. Samen met Van Rossem en Lewyllie ondertekende hij het telegram aan August Borms waarin hij protesteerde tegen het afnemen van diens onderscheiding in de Leopoldsorde. Hij maakte steeds deel uit van de comités die de vertegenwoordigers van de Raad van Vlaanderen officieel ontvingen en kreeg voor dat alles alleen al in de maand september 2000 mark van het propagandacomité van de Raad van Vlaanderen. Hij verklikte aan de Duitsers enkele medegevangenen die hem niet meer wilden groeten, waardoor deze door de Duitsers met een gevangenisstraf werden bedreigd wanneer zij dit in de toekomst herhaalden. Hij zou ten slotte geld van de Belgische Staat dat hem werd toevertrouwd, hebben achtergehouden.<sup>120</sup> Op grond van al deze

119. RABA, Krijgsauditoraten en krijgsraden te velde 1914-1919, doos 1268, 3435; Justitiepaleis, Archief auditeur-generaal, KR Brabant. Vonnissen, 40, 290; RABA, KR Brabant, Dossiers 1912-1927, doos 109, 290/1922.

120. Garray werd ervan beschuldigd dat hij bij zijn gevangenneming op 23 augustus 1914 in het bezit was van een geldsom van 2694 frank die eigendom was van de Belgische Staat. Omdat hij die nooit had teruggegeven, werd hij hierdoor verdacht van knevelarij of verduistering van staatspenningen als staatsambtenaar. De Krijgsraad van Brabant sprak hem vrij van deze betichting.

feiten betichtte krijgsauditeur Jean Cools hem van 'verraad' door het als militair verschaffen van hulp in mannen aan de vijand (artikel 15 en 16 Mil.Sw. en 115, lid 4 Sw.), van het leveren van een bijdrage in de vordering van het vijandelijke leger door het vertrouwen van de soldaten en burgers in de Koning en de Staat aan het wankelen te brengen of een poging daartoe (artikel 115, lid 5 en 51 Sw.), van politieke samenwerking met de vijand of een poging daartoe (artikel 118*bis* en 51 Sw.) en van verduistering van staatspenningen (artikel 240 Sw.).

Ook Vandekerckhove en Gaspar maakten zich volgens krijgsauditeur Cools schuldig aan activisme. Beiden waren vertrouwenspersonen van de Duitsers, medewerkers van de Göttinger Fürsorge en leden van het Middenkomiteit. Vandekerckhove schreef daarenboven meerdere artikelen in het kampweekblad *Onze Taal* en verdedigde daarbij de separatistische stelling. Hij was intiem bevriend met de Duitse professor Kleine en gaf in het kamp van Göttingen en in de omliggende arbeidscommando's meerdere voordrachten waarin hij de politiek van de Raad van Vlaanderen openlijk verdedigde en de Belgische regering in Le Havre scherp aanviel. Op een activistische bijeenkomst op 3 september 1918, die hijzelf voorzat, loofde hij uitbundig de Vlaamse wetenschap, in wie hij al zijn hoop stelde voor de vooruitgang voor het Vlaamse volk. Ten slotte zond hij aan August Borms een kaart met de volgende tekst: "*Wie op zijn moeder denkt, geeft U gelijk!*" Volgens krijgsauditeur Cools maakte hij zich hierdoor schuldig aan verraad door het verschaffen van hulp aan de vijand in mannen of een poging daartoe (artikel 115, lid 4 en 51 Sw en artikel 15 en 16 Mil.Sw.) en aan politieke samenwerking met de vijand of een poging daartoe (artikel 118*bis* en 51 Sw.).

De atheneumleraar René Gaspar stond volgens krijgsauditeur Jean Cools, samen met Godfried Rooms en Leo Delfosse, aan de wieg van de activistische beweging in Göttingen. Hij schreef meerdere artikelen in *Onze Taal* waarin hij vurig de onafhankelijkheid van Vlaanderen verdedigde en de toestand van Ierland, Polen en Oekraïne vergeleek met die van Vlaanderen. Hij werkte mee met de Fürsorge in het kamp van Göttingen en zetelde in het Vlaamsch Middenkomiteit. Hij kon het kamp vrij in- en uitlopen en sliep er met twee vrienden in een aparte barak. Hij gaf veel voordrachten in de verschillende commando's. In april 1918 keerde hij met toelating van de Duitsers terug naar Mechelen, waar hij tot leraar in het plaatselijke atheneum werd benoemd. Tijdens een meeting in Mechelen in augustus 1918 waarop Karel De Schaepprijver een voordracht gaf, verdedigde hij in legeruniform de bestuurlijke scheiding van België.

Volgens de krijgsauditeur maakte Gaspar zich hierdoor schuldig aan verraad door het verschaffen van hulp in mannen aan de vijand (artikel 115, lid 4 Sw. en artikel 15 en 16 Mil. Sw.), aan een bijdrage in het vorderen van het Duitse leger door het vertrouwen in de Koning en de Staat bij de soldaten en burgers aan het wankelen te brengen of een poging daartoe (artikel 115, lid 5 en 51 Sw.) en aan

politieke samenwerking met de vijand of een poging daartoe (artikel 118*bis* en 51 Sw.). René Gaspar verdedigde zich op 1 mei 1922 in een lange brief aan de krijgsauditeur. Daarbij merkte hij vooreerst op dat hij steeds handelde met de overtuiging dat de Vlaamse volksgemeenschap waarvan hij deel uitmaakte, onrecht leed in de Belgische Staat en uit de vaste wil om dit onrecht uit de wereld te helpen en het Vlaamse volk uit zijn staat van minderwaardigheid te verheffen. Hij wees er anderzijds op dat hij zich bij de inval van de Duitsers heel moedig had gedragen en zich in de kampen van Münster en Soltau steeds had ingespannen om zijn medesoldaten door lessen en voordrachten op te beuren zonder dat hij ooit sprak over de politieke Vlaamse actie. Hij eindigde zijn brief met de mededeling dat hij niet zou verschijnen voor de krijgsraad omdat hij vreesde dat deze niet genoeg objectief was. Net zoals Garay en Vandekerckhove werd hij voor alle betichtingen die hem ten laste werden gelegd op 15 mei 1922 veroordeeld tot de doodstraf met de kogel.<sup>121</sup>

Ook de 36-jarige beroepsmilitair Jozef Pluym uit Antwerpen, opperwachtmeester bij het 1ste Regiment Artillerie, speelde volgens het krijgsauditoraat van Brabant een belangrijke rol in de activistische beweging in Göttingen. Pluym was op 14 oktober 1914 met heel zijn batterij door de Duitsers gevangengenomen in Bornem en werd eerst naar Parchim gevoerd en vervolgens naar verschillende andere kampen. Op 15 september 1916 werd hij naar Göttingen overgebracht, waar hij bijna onmiddellijk lid werd van het Vlaamsch Middenkomiteit. In het Vlaams Huis in Göttingen gaf hij een lezing over de noodzakelijkheid van een bestuurlijke scheiding in België. Hij zou daarbij luid gezegd hebben dat de Vlamingen deze scheiding desnoods met geweld moesten afdwingen. Als vertrouwenspersoon van de Duitsers trok hij in burgerkledij meerdere keren naar omliggende arbeidscommando's om er propaganda te maken voor het vrije arbeiderschap in Duitsland en om de soldaten ertoe aan te zetten om niet naar Zwitserland te gaan. Vanaf december 1917 was hij, met de hulp van de Duitsers tot voorzitter gebombardeerd van het Belgisch hulpcomité. In die hoedanigheid had hij zijn uiterste best gedaan om de voedsel- en kledingspakketten die vanuit het buitenland aan dit comité werden toebedeeld, ter beschikking te stellen van de activisten in het kamp van Göttingen, van de activisten die in het kamp in opleiding waren en van de activisten die vanuit het kamp vertrokken om propaganda te doen. Hij zou ook voedingsmiddelen hebben verkocht of geschonken aan de Duitsers en ook kandidaat geweest zijn voor de nog op te richten Vlaamse Rijkswacht. Aan de Duitsers zou hij een achttal Belgen hebben verklikt die de Duitsers stiekem tegenwerkten. Die Belgen zouden daardoor gevangenisstraffen hebben opgelopen of naar een arbeidscom-

121. Justitiepaleis, Archief auditeur-generaal, KR Brabant. Vonnissen, 40, nr. 356-358; RABA, KR Brabant, Dossiers 1912-1927, doos 112, 356-358/1922. Deze doodstraf werd nooit uitgevoerd en ging teniet door de uitdovingswet van 28 januari 1928.

mando met zwaar werk zijn overgeplaatst. Twee Belgischgezinde leden van het hulpcomité die zich volgens hem te franskiljons gedroegen, zouden door zijn schuld niet naar Zwitserland zijn overgeplaatst, maar niettegenstaande zij ziek waren, naar een zwaarder werkkamp. Krijgsauditeur Jean Cools betichtte Pluym voor dit alles van verraad door het verschaffen van hulp aan de vijand in levensmiddelen of een poging daartoe (115, lid 4 en 51 Sw en artikel 15 en 16 Mil.Sw.), van politieke samenwerking met de vijand of een poging daartoe (artikel 118*bis* en 51 Sw.) en van kwaadwillige verklikking aan de vijand van zes medegevangenen of een poging daartoe (artikel 121*bis* en 51 Sw.).

Tijdens zijn verschillende ondervragingen en in zijn briefwisseling met het krijgsauditoraat gaf Pluym toe dat hij op aanraden van Piet Van Rossem vier voordrachten had gegeven, maar dan over de geschiedenis van België van Julius Caesar tot 1830 en niet over de politiek in België of over de regering in Le Havre. Pluym ontkende ook dat hij zijn medesoldaten ertoe zou hebben aangezet om als vrije arbeider in Duitsland te werken. Wel had hij als vertaler een aantal van hen geholpen bij het invullen van de juiste papieren om naar Zwitserland verplaatst te worden of een plaats te krijgen als vrije arbeider in Duitsland. Hij was nooit lid van het Vlaamsch Komiteit maar aanvaardde wel de post van secretaris van de Vlaamse toneelkring De Opgaande Zon, waarvan Daniël Heffinck de directeur was en Staf Bruggen de regisseur. Hij stond daarbij in voor de verkoop van de ingangskarten, de boekhouding en betalingen van de toneelkring en hield er zich nooit bezig met politiek. In 1916 zou hij zelfs lid geweest zijn van het comité van Vlaamse en Waalse onderofficieren dat onder de leiding van een zekere Van Dooren protesteerde tegen Godfried Rooms die in *Onze Taal* een artikel schreef tegen de Belgische regering in Le Havre. Voor die tussenkost werd hij een tijdje naar het krijgsgevangenkamp van Cassel gezonden om er bij de boeren te werken. Toen hij korte tijd nadien terug was in Göttingen protesteerde hij tegen een artikel van Rik Van Hoofstadt in het *Het Vlaamsche Nieuws* dat de Belgische onderofficieren bestempelde als blikkendozen en onbekwame galondragers. Meteen werd hij voor een tweede keer naar het strafkamp van Cassel gezonden. Na zijn tweede terugkeer in Göttingen had hij nog een derde keer bij de Duitsers geprotesteerd tegen enerzijds het feit dat de onderofficieren moesten werken en anderzijds dat sommige Vlamingen, zoals Godfried Rooms, Leo Delfosse, Jozef Vandenheuvel, Frans Linten, Jules Midy, Yvo Van Daele, Daniël Heffinck, Karel Vandersmissen, Jozef Pauwels, Rik Van Hoofstadt, Michel Vandekerckhove en René Gaspar een aparte klasse vormden als "*Gebildete Leute*" die niet moesten werken. Hij werd toen bij de kampcommandant geroepen die ermee bedreigd had om hem naar een streng werkkamp in Pruisen te zenden indien hij zo voortdeed. Aangezien hij vanwege zijn gezondheidstoestand een dergelijke overplaatsing niet aankon, had hij voortaan zijn mond gehouden. Na een felle woordenwisseling begin januari 1918 met Piet Van Rossem en Pieter



# Vlaamsche Schouwburg "De Opgaande Zon, Kamp Göttingen"

Orkestleiders:  
**Lodewijk Deveetele**,  
Laureaat van het Kon. Vlaamsch  
Koninkstelsel te Antwerpen.  
**Frans Mathys**,  
v. de Kon. Opera te Antwerpen.

Zondag, 14 April 1918

te 5 u. stipt.

Taanafzetter:  
**Gustaaf Bruggen**,  
van het Koninklijk  
Vlaamsch Koninkstelsel  
te Antwerpen.

## DRAMATISCHE KUNSTAVOND

### OPVOERING VAN

# DOLLE HANS

Indo-Drama in 3 bedrijven door Jan Fabricius.

Toonvoorstelling en opvoering van Staf Bruggen.

#### DRAMATIS PERSONA:

<b>Hans Hartman</b> , 2e Luit. der Infanterie	<b>G. Bruggen</b> .
<b>Jolantha</b>	<b>A. De Graeve</b> .
<b>Majoor De Weert</b>	<b>D. D'Oosterlinck</b> .
<b>Does</b> , zijn zoon, Contre. bij 't Binnel. Bestuur op de Buitenbezitting	<b>G. Langbeen</b> .
<b>Kees Witte</b> , Academie-vriend van Hans, 2e Luit. der Infanterie	<b>J. Vanhaelen</b> .
<b>Tiemersma</b> , Sergeant	<b>L. Van Gleemput</b> .
<b>Een Commandant van de wacht</b>	<b>F. Vrebes</b> .
<b>Een fuselier</b>	<b>V. Smout</b> .

Het stuk speelt in Nederlandsch-Indië.

#### Symphonisch Programma:

1. <b>Toreadores-Marsch</b>	<b>DOMERGUE</b> .
2. <b>Zampa</b> , openingstak	<b>HEBOLD</b> .
3. <b>Czardas Nr 9</b>	<b>MICHELS</b> .
4. <b>Hoffman's Sprookjes</b>	<b>OFFENBACH</b> .

Voorvoorstel: Prof. Dr. Carl Stange. Drama: Louis Nijboer ("Mantuaanse Zitting"), beide te Göttingen.

Programma van een voorstelling door de Vlaamse toneelkring De Opgaande Zon in het kamp van Göttingen, 1918. [ADV N, BE ADV N AC27, Archief Aloïs Valgaeren, D233]

Janssens<sup>122</sup> over het overlopen vanuit het Belgische leger naar de Duitsers, waarbij hij het standpunt had ingenomen dat dergelijk overlopen niet anders dan landverraad was, had hij in januari 1918 zijn ontslag genomen als voorzitter van het Hulpcomité. Hij zou ook geweigerd hebben om deel uit te maken van de nog op te richten Rijkswacht en betwistte ook elke verklikking aan de Duitsers.

De krijgsraad van Brabant achtte Pluym alleen schuldig aan een inbreuk op artikel 118*bis* Sw. en – in strijd met het cassatiearrest van 25 november 1919 inzake Cleemput!<sup>123</sup> – ook van verraad (artikel 15 en 16 Mil.Sw.). Het veroordeelde hem daarvoor op 23 mei 1922 tot een gevangenisstraf van drie jaar. Op voorstel van de krijgsauditeur hield de krijgsraad daarbij rekening met verzachtende omstandigheden, zoals zijn goed gedrag in het begin van de oorlog en een afwezigheid van vroegere veroordelingen.

Op aanraden van zijn advocaat, de katholieke volksvertegenwoordiger Hendrik Marck uit Antwerpen,<sup>124</sup> zag Pluym af van hoger beroep tegen dat vonnis en tegen een tussenvonnissen waarbij een bepaalde persoon niet werd toegelaten om te getuigen. Daar hij echter wegens verraad was veroordeeld, werd hij ook gedegradeerd, een vergissing die het krijgsauditoraat van Brabant pas inzag bij het opmaken van zijn rehabilitatiedossier in 1929. Bij genadebesluit (nr. 3 268) van 11 mei 1923 verminderde de koning zijn straf tot twee jaar en bij ministerieel besluit (nr. 19 757) van 6 oktober 1923 werd hij de dag nadien voorwaardelijk vrijgelaten. De Minister van Justitie hield hierbij uitdrukkelijk rekening met het feit dat hij tussen 14 januari 1919 en 23 januari 1920 meer dan één jaar in voorlopige hechtenis zat opgesloten.<sup>125</sup>

Volgens krijgsauditeur Jean Cools was de 30-jarige Pieter Bessem, bediende uit Elsene en korporaal bij het 22ste Linieregiment, één van de meest fervente activisten in Göttingen. Hij trad daarbij niet alleen op als raadgever van de Göttinger Fürsorge en als lid van het Vlaamsch Middenkomiteit in Göttingen, maar werd, toen Godfried Rooms einde januari 1918 naar België terugkeerde, de hoofdredacteur van *Onze Taal*. In dat blad schreef hij meerdere artikelen over een onafhankelijk Vlaanderen dat er volgens hem alleen kon komen met de hulp van de Duitsers.

122. Secretaris van het Algemeen Vlaamsch Democratisch Verbond van Antoon Pira, die op 20 juni 1918 naar de vijand was overgelopen en na een tijdje in het overgangskamp van Kortrijk aan activisme te hebben gedaan, naar Göttingen was overgeplaatst. De krijgsraad van Brabant veroordeelde hem op 29 mei 1922 tot de doodstraf: J. Monballyu, *De jacht op de flaminganten [...]*, pp. 158-160 en 197.
123. Zie eerder bij *Het begrip activisme en zijn bestraffing door de krijgsraad van het Groot Hoofdkwartier*.
124. H. Van Goethem, *Hendrik Marck*, in: *NEVB [...]*, pp. 2000-2001.
125. RABE, Krijgsauditoraten en krijgswaarden te velde 1914-1919, doos 1249, dossier 1796; Justitiepaleis, Archief auditeur-generaal, KR Brabant, Vonnissen, 40, nr. 377; RABA, Krijgshof. Arresten 1849-1940, 594 (arrest van 22 september 1922 op beroep tegen tussenvonnissen over verhoor van een getuige); RABA, Krijgshof, Dossiers 1849-1940, doos 266, 594.

Volgens krijgsauditeur Jean Cools maakte hij hierdoor een inbreuk op artikel 118*bis* Sw. of een poging daartoe (artikel 51 Sw.) en moest hij gestraft worden met een dwangarbeid van twintig jaar. Bessem liet verstek gaan en de krijgsraad van Brabant veroordeelde hem op 26 juni 1922 tot die dwangarbeid van twintig jaar.<sup>126</sup>

Drie weken later was het de beurt aan de 39-jarige Jan De Decker, diamantslijper en socialistisch syndicalist uit Borgerhout, die tijdens de oorlog korporaal was in het 10de Linierregiment en door de Duitsers op 24 augustus 1914 nabij Namen gevangen was genomen. Volgens krijgsauditeur Jean Cools was hij een heel belangrijke pion van het activisme in Göttingen omdat hij in het Vlaamsch Middenkomiteit zetelde, in barak 13 woonde waar het Vlaams Huis was gevestigd, er vele activistische vergaderingen bijwoonde en er ook enkele spreekbeurten hield. Als vertrouwenspersoon van de Duitsers bezocht hij in burgerkledij omliggende arbeidscommando's om er propaganda te maken voor het activisme. Volgens de krijgsauditeur maakte hij zich hierdoor schuldig aan een inbreuk op artikel 118*bis* Sw. of een poging daartoe en verdiende hij een gevangenisstraf van tien jaar.

De Decker verdedigde zich met het feit dat hij in Göttingen was terechtgekomen wegens zijn zwakke gezondheid die hem niet meer toeliet om verder te werken in een zoutmijn. Hij had er een heel eenvoudig baantje gekregen dat hoofdzakelijk bestond uit het kuisen en onderhouden van barak 13 waar het Vlaams Huis was gevestigd en bediende er de drank. Met activisme in Göttingen had hij nooit te maken gehad. Op het einde van zijn verblijf in Duitsland was hij weliswaar vertrouwenspersoon in Dödelstadt, maar hij kwam er slechts drie keer, noteerde er alleen de klachten van de Vlaamse soldaten en maakte er nooit propaganda voor het activisme. Als overtuigde socialist gaf hij inderdaad twee lezingen in het Vlaams Huis, maar dan over de Antwerpse diamantnijverheid en de sociale zekerheid en niet over de Vlaamse kwestie. Ten slotte was het in gans het kamp bekend dat hij behoorde tot de unionistische strekking van de Vlaamse beweging. Omdat meerdere getuigen zijn beweringen bevestigden en het krijgsauditoraat zijn eigen stellingen niet kon bewijzen, sprak de krijgsraad hem op 19 juli 1922 vrij. Het Krijgshof bevestigde die vrijspraak op 20 december 1922.<sup>127</sup>

Alle gerechtelijke onderzoeken naar het activisme in Duitsland wezen erop dat Godfried Rooms tot einde januari 1918 de echte spilfiguur was van het activisme in Göttingen. Rooms werd geboren in Ardoe op 11 oktober 1893, maar verhuisde al in zijn kindertijd met zijn vader naar Gent toen deze laatste stationschef werd

126. Justitiepaleis, Archief auditeur-generaal, KR Brabant. Vonnissen, 40, 473; RABA, KR Brabant, Dossiers 1912-1927, doos 120, 473.

127. RABE, Krijgsauditoraten en krijgsgaden te velde 1914-1919, doos 1274, 4055; Justitiepaleis, Archief auditeur-generaal, KR Brabant. Vonnissen, 41, 529; RABA, KR Brabant, Dossiers 1912-1927, doos 121, 529/1922; RABA, Krijgshof, Arresten 1849-1940, 130, 763; RABA, Krijgshof, Dossiers 1915-1954, doos 273, 763.

in Heernisse-Gent. Onder impuls van zijn neef aan moederszijde, René De Clercq, die toen atheneumleraar was in Gent, studeerde hij voor de oorlog Germaanse filologie aan de universiteit van Gent en één jaar aan de universiteit in Göttingen waardoor hij vloeiend Duits sprak en schreef. Bij het uitbreken van de oorlog nam hij vrijwillig dienst in het Belgische leger, waar hij werd ingedeeld bij het 1ste Regiment Grenadiers. Hij vocht er op de verschillende fronten, maar werd op 3 november 1914 met een dertigtal andere Belgische soldaten gevangengenomen nabij Stuivekenskerke en eerst in Holzminden en later in Göttingen opgesloten.

In dat laatste kamp maakte Rooms kennis met professor Stange die hem aanspoorde om zich in te zetten voor de Vlaamse belangen. Dit laatste deed hij zonder versagen. Onder zijn eigen naam, maar ook onder de pseudoniemen 'Madriska', 'G.R.' en 'Kilo', schreef hij tientallen artikelen over de meest diverse onderwerpen in *Onze Taal*, *Het Vlaamsche Nieuws* en *De Nieuwe Gentsche Corrant*. Hij gaf lessen in de Vlaamse kampschool, leidde de debatten in het Vlaams Huis over de Vlaamse en andere kwesties, ontving heel plechtig August Borms en andere vertegenwoordigers van de Raad van Vlaanderen in Göttingen en maakte de Vlamingen in de arbeidscommando's warm voor de Vlaamse onafhankelijkheid.

In Göttingen was Rooms lid van de door hem opgerichte Hogere Raad voor de behartiging van de Vlaamse belangen, maar ook van het Vlaamsch Middenkomiteit en van de redactieraad van het kampblad *Onze Taal*. Onder zijn impuls werd er in dat kampblad steeds meer expliciet gepleit tegen de regering in Le Havre en voor een splitsing van België.<sup>128</sup> Tezelfdertijd drukte hij er meerdere keren zijn bewondering uit voor de Duitse cultuur, staatshuishoudkunde, zeden en mentaliteit en steunde hij heel vurig alle initiatieven van de activisten in het bezette gebied. Hij werkte ook een tijdje als assistent bij de Duitse germanisten Conrad Borchling en Theodor Frings die in Göttingen Vlaamse dialecten opnamen en identificeerden.

Einde januari 1918<sup>129</sup> keerde Rooms terug naar Gent, waar hij met medewerking van en op kosten van de Duitsers en de Raad van Vlaanderen het blad *Door Vlaanderen Heen* uitgaf. Dit rijkelijk geïllustreerd blad, dat gedrukt werd op de in beslaggenomen persen van La Flandre Libérale in Gent, was uitsluitend bestemd voor de Vlaamse frontsoldaten en had de bedoeling hen te doen uitschijnen dat het leven in het bezette gebied veel beter was dan in het onbezette gebied. Het blad moest hen ook doen geloven dat de Vlaamse overlopers aan het IJzerfront door de Duitsers goed werden behandeld, er goed eten kregen, goed gekleed en verzorgd werden, overal vrij mochten rondlopen, hun familie mochten bezoeken en lessen mochten volgen aan de Gentse universiteit, in één woord er baat bij hadden van

128. R. Pöppinghege, *Belgian life [...]*, p. 215.

129. Volgens *Onze Taal*, nr. 140 van 6 april 1918 keerde hij terug op 23 januari 1918, volgens het krijgsauditoraat van Brabant in februari 1918.

gevangen te zijn. Het moest hen doen inzien dat zij op het front tegen hun eigen belangen streden en tegen de wens van hun ouders en familieleden en dus de verdomde plicht hadden om de strijd op te geven daar de Duitsers toch de oorlog zouden winnen. Het wees hen erop dat de Engelsen en Fransen systematisch de Vlaamse steden en dorpen bombardeerden en grote vernielingen aanbrachten, deelde hen mee dat hun ouders, vrouwen, kinderen en familieleden smachtten naar hun terugkeer en deed hen geloven dat diegenen van hun medesoldaten die de moed hadden gehad om over te lopen, hierover gelukkig en fier waren en overal werden geprezen en gevierd.

Aan het blad werkten behalve Rooms ook de 'sublieme' deserteurs Jules Charpentier, Carlos Van Sante, Karel De Schaepdrijver en Vital Haesaert mee, als ook Antoon Jacob, Antoon De Visscher, Jan Wannyn, Aloïs Van Parijs uit Gent, René Gaspar uit Mechelen, een zekere Bauwens uit Aalst en de militair Octaaf Van Damme. Laatstgenoemden waren de fotografen van het blad. Rooms schreef in het blad onder de namen 'Kilo' en 'Dynamite'. De exemplaren van elk nummer werden aan de Duitsers afgegeven die ze dan op een aantal plaatsen nabij de Belgische loopgrachten neerlegden zodat de Vlaamse frontsoldaten ze konden oppikken en verder verdelen.<sup>130</sup>

In een interview in *De Nieuwe Gentsche Corrant* van 17 maart 1918 verklaarde Rooms dat de Vlaamse krijgsgevangenen in Göttingen en elders in Duitsland klaarstonden om met zwaard en geweer te verdedigen wat de activisten in het bezette gebied hadden tot stand gebracht. Voorwaarde was dan wel dat Vlaanderen hierdoor volledig onafhankelijk werd. In maart 1918 schreef hij zich ook in als student in de rechten aan de von Bissing-universiteit in Gent.

Rooms nam ook deel aan de zogenaamde campagne van de IJzerjongens. Dit was de campagne van de Vlaamse soldaten die aan het Belgische front waren overgelopen of er gevangengenomen waren en zich in het bezet gebied tot het activisme hadden bekeerd. In dat kader sprak hij op 18 juli 1918 in Lokeren op een meeting samen met de overloper Hendrik Vervaet<sup>131</sup> en de Gentse activist Jan Wannyn<sup>132</sup> en heette hij op het Sint-Pieterstation in Gent de 38 Vlaamse krijgsgevangenen uit het doorgangskamp van Kortrijk welkom die op 11 augustus 1918 Gent bezochten en er een optocht hielden onder de leiding van Vital Haesaert.<sup>133</sup> Onder de naam 'Strop' maakte Rooms nadien in *De Vlaamsche Smeder* een uitvoerig verslag van dat bezoek.

130. Verklaringen van Octaaf Van Damme op 4 juli 1919 en 16 december 1919 in het dossier Godfried Rooms.
131. Meer over deze overloper bij J. Monballyu, *De jacht op de flaminganten [...]*, p. 152.
132. A. Goovaerts & L. Vandeweyer, *Wannyn, Jan B.*, in: *NEVB [...]*, pp. 3668-3369.
133. Een tweede 'sublieme' deserteur: L. Schepens & P. Van Hees, *Haesaert, Vital*, in: *NEVB [...]*, pp. 1394-1395.

Volgens het krijgsauditoraat van Brabant maakte Rooms zich ook schuldig aan spionage voor de Duitse vijand. In een brief van 22 augustus 1918 beschreef hij immers eigenhandig en in het Duits aan een Duitse kapitein hoe zestien Belgen in het Gentse allerlei goederen achterhielden die de Duitsers hadden opgeëist of brieven en kranten over de Hollandse grens smokkelden.<sup>134</sup> Bij meerdere van die personen deden de Duitsers nadien een huiszoeking en sommigen van hen werden aangehouden en enkele maanden opgesloten. In diezelfde brief vroeg Rooms aan de Duitsers geld en personeel om zijn spionagedienst uit te breiden. Volgens Oscar Steyaert maakte Rooms in die tijd zelfs deel uit van de Duitse Feldpolizei. In die hoedanigheid spoorde hij niet alleen agenten van de verbonden legers op, maar ging hij 's nachts ook na of er geen signalen werden gegeven aan geallieerde vliegtuigen of probeerde hij personen te betrappen die met brieven en dagbladen over de Hollandse grens trokken. Hij zou ook lijsten hebben opgemaakt van arbeiders die in aanmerking kwamen voor een gedwongen tewerkstelling aan het front of in Duitsland.

Krijgsauditeur Cools betichtte Godfried Rooms voor dat alles van het leveren van een bijdrage in het vorderen van het vijandelijke leger door het vertrouwen van de soldaten en de burgers in de Koning en de Belgische regering aan het wankelen te brengen of een poging daartoe (artikel 115, lid 5 en 51 Sw.), van het met kwaad opzet bezorgen aan de vijand van voorwerpen, plannen, geschriften, documenten of inlichtingen die geheim moesten blijven en de veiligheid van het land en de Staat in het gedrang te brengen of een poging daartoe (artikel 116 en 51 Sw.), van politieke samenwerking met de Duitsers of een poging daartoe (artikel 118*bis* en 51 Sw.), van kwaadwillige verklikking aan de vijand (artikel 121*bis* Sw.) en van verraad door het als militair plegen van de twee eerste misdrijven (artikel 15 en 16 Mil.Sw.). Meteen vorderde hij de doodstraf. Rooms, die na de Wapenstilstand naar Göttingen was teruggekeerd,<sup>135</sup> liet verstek gaan. De krijgsraad van Brabant achtte hem op 19 juli 1922 schuldig aan alle betichtingen en veroordeelde hem dan ook tot de dood met de kogel.<sup>136</sup>

In vergelijking met Godfried Rooms was de 43-jarige beroepsmilitair Michel Palma uit Antwerpen, eerste sergeant-majoor in het 8ste Linierement, maar klein bier. Nadat hij eerst in Soltau was opgesloten, was hij op 21 juli 1916, samen met circa 250 andere Vlamingen, naar Göttingen gebracht. Volgens krijgsauditeur Jean Cools werd hij daar in december 1917 lid van het Belgisch hulpcomité en stond hij er

134. Die brief werd na de oorlog in Mechelen in het huis van een zekere heer Peeters teruggevonden.
135. W. Dolderer, Van activisme naar bolsjevisme? Het Studentengenootschap "Flandria" te Göttingen, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, jg. 48, 1989, nr. 2, p. 112.
136. RABE, Krijgsauditoraten en krijgsraden te velde 1914-1919, doos 1250, 1859; Justitiepaleis, Archief auditeur-generaal, KR Brabant, Vonnissen, 41, 530; RABA, KR Brabant, Dossiers 1912-1927, doos 122, 530/1922.

onder meer in voor het verdelen van de beschuiten die vanuit het buitenland aan de krijgsgevangenen werden toegezonden. Volgens sommige getuigen verduisterde hij geregeld een deel van die beschuiten om ze dan door te verkopen aan de Duitsers of ze naar zijn familie in België op te zenden. Op 26 december 1917 zou hij in het Vlaams Huis in Göttingen een diner hebben georganiseerd waarop naast August Borms en Pieter Tack Duitse officieren en Duitse burgers aanwezig waren. Allen kregen zij toen koffie met koeken en chocolade die hij uit de voedselpakketten voor de Belgische soldaten uit het buitenland had vervreemd. Aan een medesoldaat zou hij ook eens hebben gezegd dat de Vlamingen niets meer moesten weten van de Belgische regering in Le Havre en dat, wanneer zij het zou wagen om naar België terug te keren, door de Vlamingen over de barricaden zou geworpen worden. Alleen een autonoom Vlaanderen was volgens hem nog mogelijk. Palma zou zich ook hebben geëngageerd voor de Vlaamse Rijkswacht en sommige medesoldaten met het vooruitzicht op een wedde van 7 000 frank ertoe hebben aangespoord om dit ook te doen. Volgens krijgsauditeur Cools maakte hij zich door dat alles schuldig aan een inbreuk op artikel 118*bis* Sw. of een poging daartoe.

Tijdens zijn verschillende ondervragingen ontkende Palma al die aantijgingen. Hij had zich alleen belast met de neutrale verdeling van de beschuiten, maakte nooit propaganda voor de activistische zaak en sprak nooit op een activistische meeting. De krijgsraad van Brabant achtte de feiten niet bewezen en sprak hem op 14 november 1922 vrij van alle betichtingen.<sup>137</sup>

#### BESTRAFFINGEN DOOR ANDERE KRIJGSRADEN

Hoewel het zowel vanwege de wetgever als vanwege het auditoraat-generaal duidelijk de bedoeling was om de strafprocessen tegen de activistische militairen zoveel mogelijk te concentreren bij de krijgsraad van Brabant, vonden er toch enkele van die processen plaats voor de drie andere Vlaamse provinciale krijgsraden. Dit kwam omdat die verdachten ook verdacht werden van verklikking aan de Duitsers.

De 27-jarige Philemon Bruggheeman uit Assenede, soldaat bij het 2de Linieregiment, verscheen in 1920 voor de krijgsraad van Oost-Vlaanderen. Substituut-krijgsauditeur Du Bois betichtte hem ervan dat hij in het krijgsgevangenkamp van Friederichsfeld en in een arbeidscommando in Oberhausen optrad als tolk voor de Duitsers en daar de Vlamingen onder druk zette om deel te nemen aan de plaatselijke activistische werkzaamheden door hen met zwaar werk te bedreigen. Hij zou er ook op meerdere Vlaamse meetings gesproken hebben en onder meer op een meeting op 5 mei 1918 in Rothiep, waar hij in aanwezigheid van ongeveer

137. Justitiepaleis, Archief auditeur-generaal, KR Brabant, Vonnissen, 41, 678; RABA, KR Brabant, Dossiers 1912-1927, doos 128, 678/1922.

tweehonderd Vlaamse krijgsgevangenen scherpe kritiek leverde op de Fransgezinde Belgische regering en de Raad van Vlaanderen in de bloemen zette. Substituut krijgsauditeur Du Bois betichtte hem eveneens van een inbreuk op artikel 116 Sw. (meedelen van voorwerpen, plannen, geschriften, documenten of inlichtingen aan de vijand waardoor de veiligheid van de Staat in het gedrang kwam), maar wegens het verlies van het strafdossier<sup>138</sup> is het niet meer te achterhalen welke de feiten waren die volgens hem een inbreuk maakten op artikel 116 Sw. De krijgsraad van Oost-Vlaanderen sprak hem op 9 januari 1920 vrij van een inbreuk op artikel 116 Sw., maar achtte hem wel schuldig aan een inbreuk op artikel 118*bis* Sw. en veroordeelde hem daarom tot een opsluiting van vijf jaar. Brugghevan legde zich uitdrukkelijk neer bij dat vonnis en tekende geen hoger beroep aan.<sup>139</sup>

Nog in datzelfde jaar verscheen ook de 27-jarige Prosper Geerts uit Sint-Gillis-Waas, soldaat 5de Linierregiment, voor diezelfde krijgsraad van Oost-Vlaanderen. Volgens de substituut-krijgsauditeur was hij zowel in het gevangenenkamp Münster als in het arbeidscommando Kaiserstuhl II in Dortmund opgetreden als vertaler en vertrouwenspersoon van de Duitsers. Hij liep er rond in burgerkledij en deelde er activistische kranten en brochures uit. Hij gaf er meerdere voordrachten over de politieke situatie in België, waarbij hij telkens scherpe kritiek gaf op de Belgische regering in Le Havre en de splitsing van België eiste. Twee Belgische medegevangenen die hem hadden tegenwerkt, zouden door hem zijn aangeklaagd bij de Duitsers, waardoor zij zwaar werk moesten verrichten in de koolmijnen. Hij zou er zijn medegevangenen ook herhaaldelijk hebben aangespoord om vrijwillig te werken voor de Duitsers en aan sommige personen hebben gezegd dat een leger van Vlamingen de bestuurlijke scheiding zou verdedigen tegen de franskiljonse Belgen die van achter de IJzer kwamen. De krijgsauditeur betichtte hem van een inbreuk op artikel 118*bis* (politieke samenwerking met de vijand), op artikel 121*bis* (verklikking aan de vijand) en op artikel 115, lid 3 Sw. (hulp aan de vijand door het leveren van mannen). De krijgsraad achtte hem op 30 juli 1920 alleen schuldig aan politieke samenwerking met de vijand en verklikking aan de vijand en veroordeelde hem voor deze twee feiten tot een opsluiting van vijf jaar. Geerts tekende tegen dat vonnis hoger beroep aan en het Krijgshof sprak hem op 20 november 1920 nu ook vrij voor verklikking aan de vijand, maar behield de opsluiting van vijf jaar voor zijn inbreuk op artikel 118*bis* Sw.<sup>140</sup>

Ook de krijgsraad van Antwerpen-Limburg kreeg een dergelijke zaak voorgeschoteld. De 36-jarige Jan Van Ballaert uit Antwerpen, kapper en korporaal in het

138. RABN, KR Gent 1816-1938 (R 100), 100 (dossier 5 ontbreekt).

139. Justitiepaleis, Archief auditeur-generaal, KR Oost-Vlaanderen, Vonnissen, 1920-1, 5.

140. Justitiepaleis, Archief auditeur-generaal, KR Oost-Vlaanderen. Vonnissen, 1920-1, 73; RABA, Krijgshof, Arresten 1849-1940, 121, 583; RABA, Krijgshof Dossiers 1915-1954, doos 194, 583/1920.



1ste Regiment Jagers te voet, de 29-jarige Remi Rutsaert uit Antwerpen, politieagent en korporaal van het 8ste Linierement, de 27-jarige Hendrik D'Huyvetter uit Sint-Leonard bij Antwerpen, aannemer van openbare werken en soldaat in het 10de Linierement, en de 28-jarige Jaak Goossens uit Berchem, politieagent en korporaal van het 1ste Regiment Jagers te voet, maakten volgens substituut-krijgsauditeur Franck allen deel uit van het Vlaamsch Komiteit in het arbeidscommando van Heiligenstadt. Van Ballaert was er de voorzitter van, Rutsaert de schatbewaarder, Goossens de secretaris en D'Huyvetter de hevigste propagandist. Dit Vlaamsch Komiteit organiseerde allerlei voordrachten waarop de Vlaamse soldaten verplicht aanwezig waren en sprekers zoals Pieter Lewyllie, Piet Van Rossem en D'Huyvetter telkens pleitten voor een onafhankelijk Vlaanderen, de oprichting van een Vlaamse Rijkswacht, het op vrijwillige basis werken bij de Duitsers en een terugkeer naar Vlaanderen in plaats van naar Zwitserland of Frankrijk te gaan. Substituut-krijgsauditeur Franck betichtte elk van de vier verdachten van een inbreuk op artikel 118bis Sw.<sup>141</sup>

De vier betichten verschenen op 24 juni 1920 persoonlijk voor de krijgsraad en werden elk door een eigen advocaat verdedigd. Frans Van Cauwelaert deed dat voor Jaak Goossens<sup>142</sup> en legde die dag namens zichzelf en zijn drie collega's een conclusie neer waarin hij de (intussen juridisch al lang achterhaalde) stelling verdedigde dat artikel 118bis Sw. niet op de betichten kon toegepast worden omdat zij op het ogenblik van de feiten in Duitsland verbleven en absoluut geen kennis konden nemen van de inhoud van de besluitwet van 8 april 1917. In zijn repliek wees substituut-krijgsauditeur Franck er vooreerst op dat het volgens de vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie sinds juni 1919 voldoende was dat een besluitwet in het *Belgisch Staatsblad* was verschenen om verbindend te zijn voor alle Belgen.<sup>143</sup> Anderzijds was artikel 118bis Sw. een misdrijf tegen de uitwendige veiligheid van de Staat dat volgens artikel 6 van de voorafgaande titel van het wetboek van strafvordering ook door een Belg in het buitenland kon gepleegd worden, omdat dit artikel door de wetgever was opgenomen in de rubriek over de misdaden en wanbedrijven tegen de veiligheid van de Staat. In zijn vonnis van 24 juni 1920 volgde de krijgsraad deze laatste redenering en verklaarde bijgevolg de strafvordering tegen de vier betichten ontvankelijk. De krijgsraad achtte echter de feiten alleen bewezen tegen Hendrik D'Huyvetter en veroordeelde hem daarom tot een gevangenisstraf van twee jaar. Van Ballaert, Rutsaert en Goossens werden vrijgesproken.

141. Rutsaert werd aanvankelijk ook nog beticht van verklikking aan de vijand (art. 121bis Sw.), maar de krijgsauditeur deed hiervan afstand in zijn eindvordering bij gebrek aan bewijzen.

142. AMVC-Letterenhuis, Fonds Van Cauwelaert, 26.

143. *Pasicrisie*, 1919, I, pp. 97-110 (arrest inzake Guillaume Van Dieren).

ALTEN-GRABOW

DONDERDAG 27 JANUARI 1916.

TE 2 UUR

VOORDRACHT

OVER

DE KLEINE BURGERIJ  
IN BELGIË

DOOR H. D'HUYVETTER

STUDENT IN DE GENEESKUNDE.

BARAK 2.

Marcelis 16

De uitnodiging dient als toegangkaart.

Aankondiging van een voordracht door Hendrik D'Huyvetter in het kamp van Alten Grabow, 1916. [ADVN, BE ADVN AC27, Archief Aloïs Valgaeren, D233]

D'Huyvetter tekende hoger beroep aan tegen zijn veroordeling en dat deed ook de auditeur-generaal tegen de vrijspraken van Van Ballaert, Rutsaert en Goossens. Bij arrest van 4 november 1920 bekrachtigde het Krijgshof het vonnis van de krijgsraad van Antwerpen-Limburg voor zover het uitspraak deed over de strafvordering tegen Hendrik D'Huyvetter en verwierp het anderzijds de uitspraken tegen Van Ballaert, Rutsaert en Goossens. Laatstgenoemden werden nu net zoals D'Huyvetter schuldig bevonden aan een inbreuk op artikel 118*bis* Sw. en hiervoor elk tot een gevangenisstraf van twee jaar veroordeeld.

Van Ballaert tekende cassatieberoep aan tegen dit arrest en steunde hiervoor op het feit dat de betichten in Duitsland onmogelijk kennis konden nemen van de inhoud van de besluitwet van 8 april 1917, alsook op het feit dat substituut-auditeur-generaal Paul Anspach die de bestraffing voor het Krijgshof vorderde, geen jota Nederlands verstond. Het Hof van Cassatie verwierp beide argumentaties op 21 januari 1921 omdat de eenvoudige publicatie van een besluitwet in het *Staatsblad* volstond voor de Belgen in zowel het binnen- en buitenland en de gebrekkige taalkennis van de substituut-auditeur-generaal noch in eerste aanleg noch in hoger beroep was ingeroepen.<sup>144</sup>

De krijgsraad van West-Vlaanderen behandelde twee strafprocessen tegen activistische krijgsgevangenen. De 31-jarige beroepsmilitair Georges De Vos uit Sint-Denijs bij Zwevegem, korporaal in het 2de Linieregiment werd er vervolgd na een schriftelijke klacht van een medesoldaat die beweerde dat hij door de tussenkomst van De Vos naar een strafkamp was gezonden waar hij heel zwaar werk moest verrichten. De Vos had hem immers met deze overplaatsing bedreigd toen deze medesoldaat tijdens een voordracht van August Borms op 25 juli 1918 in Alten-Grabow niet ophield met te protesteren tegen Borms' antivaderlandse uitspraken. Volgens substituut-krijgsauditeur Bruneel zou De Vos in die tijd ook zijn medesoldaten in het kamp en in de omliggende arbeidscommando's hebben aangespoord om naar de voordracht van Borms te komen luisteren en deze laatste in burgerkledij hebben begeleid bij zijn bezoek aan enkele commando's. Volgens diezelfde substituut-krijgsauditeur maakte De Vos in Alten-Grabow ook deel uit van het Vlaamsch Komiteit en spoorde hij in dat kader zijn medesoldaten aan om niet naar Frankrijk of Zwitserland, maar naar België terug te keren. Ten slotte zou De Vos ook allerlei activistische kranten, zoals *Het Vlaamsche Nieuws* en *De Gazet van Gent* in een aantal arbeidscommando's hebben rondgedeeld. Op grond van artikel 118*bis* Sw. en rekening houdend met verzachtende omstandigheden zoals zijn goede antecedenten, vorderde substituut-krijgsauditeur Bruneel een gevangene-

144. Justitiepaleis, Archief van de auditeur-generaal, KR Antwerpen-Limburg, Vonnissen, 11, 649; RABA, Krijgshof, Arresten 1849-1950, 121, 539-542; RABA, Krijgshof, Dossiers 1915-1954, doos 194, 539-542/1920; *Pasicrisie*, 1921, I, pp. 223-224.

nisstraf van twee jaar. In die vordering citeerde hij letterlijk uit *Un Livre Noir de la trahison activiste* van Armand Wullus (alias Rudiger).<sup>145</sup>

De krijgsraad van West-Vlaanderen volgde de substituut-krijgsauditeur in zijn betoog en veroordeelde De Vos op 16 april 1921 tot een gevangenisstraf van twee jaar. De Vos ging tegen dat vonnis in hoger beroep bij het Krijgshof, waar hij werd verdedigd door Robert Vermaut uit Kortrijk en Frans Van Cauwelaert uit Antwerpen.<sup>146</sup> Dit Hof sprak De Vos vrij op 20 juni 1921 bij gebrek aan bewijzen.<sup>147</sup>

De 43-jarige Karel De Blaere, soldaat bij het 4de Linierement, geboren in Brugge maar wonende in Schaarbeek, liet op 23 februari 1922 verstek gaan ondanks het feit dat hij voor die dag behoorlijk was gedagvaard. De krijgsauditeur vervolgde hem voor een inbreuk op artikel 118bis Sw. en artikel 121bis Sw., maar bij gebrek aan een strafdossier<sup>148</sup> is het niet meer te achterhalen welke feiten hij hiervoor aanhaalde. De krijgsraad van West-Vlaanderen veroordeelde hem voor beide feiten samen tot een dwangarbeid van vijftien jaar.<sup>149</sup>

#### BESLISSINGEN TOT NIET-VERVOLGING

In het archief van de verschillende krijgsauditoraten die zich na de Eerste Wereldoorlog met de bestraffing van de militaire activisten bezighielden, bevinden zich niet alleen de strafdossiers waarin de verschillende krijgsraden die na de oorlog een vonnis hebben uitgesproken, maar ook de strafdossiers waarin de krijgsauditeurs of de gerechtelijke commissies,<sup>150</sup> al dan niet in samenwerking met de militaire overheden, beslisten om het strafdossier als 'zonder gevolg' ('*sans suite*') te klasseren of om de verdachte(n) buiten vervolging te stellen ('*non-lieu*').

Tussen die twee beslissingen tot niet-vervolging bestond er maar weinig verschil. Beide beslissingen werden genomen wanneer er in het dossier onvoldoende aanwijzingen van schuld tegen de verdachte waren, maar de beschikking 'zonder gevolg' werd niet meegedeeld aan de verdachte, terwijl dit voor de beslissing van buitenvervolginstelling wel het geval was, waardoor de verdachte hieruit een morele titel kon halen. Wanneer er echter naderhand nieuwe feiten aan het licht kwamen, kon het strafdossier in beide gevallen opnieuw worden geopend en er nog beslist worden tot een vervolging. De beslissing om een strafzaak te klasseren

145. Rudiger (= Armand Wullus), *Un Livre Noir [...]*, pp. 41-43.

146. AMVC-Letterenhuis, Fonds Van Cauwelaert, 24.

147. Justitiepaleis, Archief van de auditeur-generaal, KR West-Vlaanderen, Vonnissen, 12, nr. 118; RABA, Krijgshof, Arresten 1849-1950, 121, 404; RABA, Krijgshof, Dossiers 1915-1954, doos 219, 404/1921.

148. RABN, KR Gent 1816-1938 (R 100), 495 (dossier 47 ontbreekt).

149. Justitiepaleis, Archief van de auditeur-generaal, KR West-Vlaanderen, Vonnissen, 47/53.

150. Samengesteld uit de krijgsauditeur of zijn substituut en twee uitgelote officieren: S. Horvat, *De vervolging van militairrechtelijke delicten tijdens Wereldoorlog I. De werking van het Belgisch krijgsgerecht*, Brussel, 2009, pp. 197-203.

zonder gevolg en de beslissing om een verdachte buiten vervolging te stellen, hielden dus beide, in tegenstelling met een vonnis in kracht van gewijsde, niets definitiefs in.<sup>151</sup>

Het krijgsauditoraat van het Groot Hoofdkwartier besliste tot de niet-vervolging van zeven militairen die verdacht werden van activisme in Duitsland. Dit was vooreerst het geval voor de 27-jarige Leo Verbraecken uit Lokeren, ingenieur en soldaat 2de Linierement, die in Göttingen nauw samenwerkte met Piet Van Rossem. In september 1918 was hij naar België terugkeerd, waar hij op 19 september 1918 door de Duitse gouverneur-generaal werd benoemd tot onderbestuurder in de administratie van de schatkist. Substituut-krijgsauditeur Van Gindertaelen liet Verbraecken op 21 december 1918 aanhouden op grond van artikel 118bis Sw. (politieke samenwerking met de vijand) en artikel 45-46 en 48 Mil. Sw. (desertie in oorlogstijd) en liet hem opsluiten in de gevangenis van Sint-Gillis. Daar raakte hij met tyfus besmet en moest hij worden overgebracht naar de ziekenboeg van de gevangenis in Vorst, waar hij op 31 maart 1919 overleed aan de gevolgen van zijn ziekte. Meteen kwam er een einde aan zijn vervolging die op dat ogenblik nog maar in zijn kinderschoenen stond.<sup>152</sup>

De 30-jarige bankbediende Emmanuel De Bleser uit Sint-Amands-Puurs, brigadier in een artillerieregiment, kreeg de aandacht van het krijgsauditoraat van Brabant omdat hij vanuit Göttingen in 1918 bij Arthur Faingnaert,<sup>153</sup> voorzitter van het propagandacomité van de Raad van Vlaanderen, schriftelijk een aanvraag had gedaan om hem tewerk te stellen. Het krijgsauditoraat van het Groot Hoofdkwartier besliste tot niet-vervolging nadat De Bleser het auditoraat had meegedeeld dat hij Faingnaert alleen maar had aangeschreven met de bedoeling om aldus aan de voorwaarden te voldoen om te kunnen terugkeren naar België.<sup>154</sup>

Advocaat Pieter De Beus uit Brussel, korporaal in de hulpstroepen, was ervan verdacht dat hij samen met Aloïs Valgaeren het Belgische hulpcomité in Soltau had geboycot. Hij werd buiten vervolging gesteld omdat er te zijnen laste maar heel weinig activistische handelingen konden bewezen worden.<sup>155</sup> Dat laatste was ook het geval bij de 35-jarige Jules Van Geert uit Ledeberg, schilder en soldaat in het 6de regiment artillerie, die de Duitsers een heel vriendelijke brief had geschreven

151. *Tribunaux militaires [...]*, kol. 89-90. Justitiepaleis, Archief van de auditeur-generaal: Circulaires van de Auditeur-generaal van 1 augustus 1918; S. Horvath, *De vervolging van militairrechtelijke delicten [...]*, pp. 222-227.

152. Niet-vervolging (= beschikking tot niet-vervolging) op 16 april 1919: RABA, Krijgsauditoraten en krijgsraden te velde 1914-1919, 1249, 1709.

153. L. Buning & P. van Hees, *Faingnaert, Arthur, L.*, in: *NEVB [...]*, p. 496.

154. Niet-vervolging op 18 april 1919: RABA, Krijgsauditoraten en krijgsraden te velde 1914-1919, 1265, 3194.

155. Niet-vervolging op 14 juli 1919: RABA, Krijgsauditoraten en krijgsraden te velde 1914-1919, 1288, 4886. De stukken in het dossier ontbreken!

om in een ander arbeidscommando te kunnen werken met de bedoeling om van daaruit naar Nederland te ontsnappen.<sup>156</sup>

De 27-jarige Constant Cassiers, student in de rechten uit Wilrijk en soldaat in het 8ste Linieregiment, werd wellicht buiten vervolging gesteld omdat hij de unionistische strekking in Göttingen van het activisme had verdedigd,<sup>157</sup> en datzelfde gold wellicht ook voor de 33-jarige Antwerpse beeldhouwer Jan Velle, soldaat in het 10de linieregiment, die de leiding had van het beeldhouweratelier in Göttingen en tegen wie twee oud-krijgsgevangenen een klacht hadden ingediend omdat hij in zijn knoopsgat de 'Vlaamse Leeuw' droeg en nogal vertrouwelijk omging met professor Stange.<sup>158</sup>

De 25-jarige Raphaël De Vroye uit Tienen, handelaar en soldaat 9de Linieregiment, schreef op 18 augustus 1918 uit Güstrow (in het Frans!) een open brief aan de activisten in Tienen waarin hij meedeelde dat hij na een ontmoeting met August Borms in Güstrow en na een lange reflectie besloten had om flamingant te worden. Hij feliciteerde hen dat zij in Tienen een Vlaams Huis hadden geopend en deelde zijn activistische stadsgenoten op zeer bombastische wijze mee dat er in Duitsland duizenden soldaten uit alle provincies klaar stonden om de Vlaamse zaak met de wapens in de hand te verdedigen. Hijzelf zou zich al hiervoor bij de Vlaamse Rijkswacht hebben ingeschreven. De brief verscheen op zondag 8 september 1918 in het activistisch weekblad *Uilenspiegel van Tienen* en werd ook uitgehangen aan het raam van het Vlaams Huis in Tienen.

De vader van De Vroye was zeer verbolgen over dit initiatief en berispte zijn zoon in een strenge brief. De zoon schreef hem terug dat hij de tekst alleen maar letterlijk had gekopieerd uit een brief die Hendrik Van Ruyskensvelde hem in Güstrow ter beschikking had gesteld. Onder invloed van zijn vader liet het krijgsauditoraat op De Vroye een psychomedische analyse uitvoeren door de befaamde Brusselse gerechtspsychiater Louis Vervaeck. Die kwam tot de conclusie dat De Vroye strafrechtelijk ontoerekenbaar was op het ogenblik van de gepleegde feiten<sup>159</sup> waardoor hij op 7 mei 1919 onmiddellijk buiten vervolging werd gesteld.<sup>160</sup>

Het krijgsauditoraat van Brabant besliste van zijn kant tot de niet-vervolging

156. Niet-vervolging op 12 augustus 1919: RABA, Krijgsauditoraten en krijgsraden te velde 1914-1919, 1289, 4979.

157. Niet-vervolging op 4 september 1919: RABA, Krijgsauditoraten en krijgsraden te velde 1914-1919, 1259, 2682. Wordt in een ongedateerd verslag van de Militaire veiligheidsdienst als unionistisch gekwalificeerd: RABA, KR Brabant, Dossiers 1912-1927, doos 107, 288-289/1922.

158. Niet-vervolging op 12 april 1919: RABA, Krijgsauditoraten en krijgsraden te velde 1914-1919, 1272, 3996.

159. *"Irresponsable au point de vue pénal au moment de l'exécution de l'acte dont il a à répondre maintenant."*

160. Niet-vervolging op 7 mei 1919: RABA, Krijgsauditoraten en krijgsraden te velde 1914-1919, 12, 2986.

van achtenveertig militairen. Daarbij waren er een aantal militairen die zich nochtans in Göttingen onbetwistbaar hard hadden ingezet voor het activisme, zoals de Gentse socialistische journalist August Balthazar,<sup>161</sup> de Brugse dichter Marcel Breyne,<sup>162</sup> de Antwerpse toneelspeler en regisseur Staf Bruggen,<sup>163</sup> en de Kruishoutemse kostertoneelspeler-kapelmeeester en toneeldirecteur Daniël Heffinck.<sup>164</sup> Allen hadden zij meerdere, zij het niet altijd separatistische artikelen geschreven in het kampblad *Onze Taal* en voor hun medesoldaten talrijke Vlaamsgezinde voordrachten gehouden.

De Antwerpse tolbeambte Jan-Pieter Lenaerts was secretaris van het Vlaamsch Middenkomiteit in Göttingen,<sup>165</sup> en de Antwerpse soldaat Hendrik Van Schoor<sup>166</sup> en de Oostendse hotelier Jozef Verhulst<sup>167</sup> zetelden in dat Vlaamsch Middenkomiteit als vertegenwoordigers van de separatistische vleugel van het activisme. Zoals Karel Vandersmissen uit Lokeren, soldaat 2de Linierement en voormalig muzikant in de Muntschouwburg in Brussel, die het Vlaams orkest in Göttingen leidde, genoten zij van een buitenvervolginstelling omdat zij slechts meelopers waren. Karel Vandersmissen werd nochtans in het bijzonder gewantouwd omdat hij een Duitse vrouw had.<sup>168</sup>

De 40-jarige Jules Midy uit Berchem bij Antwerpen, trambediende en sergeant 8ste Linierement, werd op 9 mei 1922 buiten vervolging gesteld. Jules Midy was door de Duitsers in 1914 nabij Namen gevangengenomen en eerst in Soltau en vervolgens in 1916 in Göttingen opgesloten. Meerdere getuigen omschreven hem als een activist die vlot omging met de kopstukken van het activisme, zoals Godfried Rooms, Jozef Pluym en Leo Delfosse. Als vertrouwenspersoon van de Duitsers bezocht hij in burgerkledij meerdere keren de arbeidscommando's rondom Göttingen waar hij dan de klachten van de Vlaamse soldaten opnam. In 1917 verscheen zijn foto in een ongedateerd nummer van het *Het Vlaamsche Nieuws*. Op die foto had hijzelf geschreven "Uit vertrouwen aan Vlaanderens voorman Dr. Aug. Borms, van harte opgedragen. Göttingen 23-5-1917. Get. Midy."

Jules Midy mocht al op 15 maart 1918 naar Berchem terugkeren, waar hij meehielp in de winkel van zijn vrouw. Omdat hij voor de oorlog voorzitter was van de Groeningherwacht van Berchem, nu en dan eens in het Vlaams Huis in

- 161. Niet-vervolging op 9 mei 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 523/1922.
- 162. Niet-vervolging op 18 december 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 575/1922. W. Dolderer, *Breyne, Marcel R.*, in: *NEVB [...]*, pp. 600-601; W. Dolderer, *Activistische ballingen [...]*, pp. 77-78 en 155-157.
- 163. Niet-vervolging op 9 mei 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 522/1922.
- 164. Niet-vervolging op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 358/1922.
- 165. Niet-vervolging op 14 november 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 5529/1919 (Dossier zit in straf dossier Palma: RABA, KR Brabant, Dossiers 1912-1927, doos 128, 678/1922).
- 166. Niet-vervolging op 13 januari 1921: RABA, KA Brabant 1912-1927, 5524/1919.
- 167. Niet-vervolging op 13 januari 1921: RABA, KA Brabant 1912-1927, 5524/1919.
- 168. Niet-vervolging op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 5527/1919.

Berchem binnenliep, veel omging met Lode De Rooy<sup>169</sup> die toen voorzitter was van de Groeningherwacht van Berchem en vervroegd mocht terugkeren uit Duitsland, verdachten veel van zijn dorpsgenoten hem van activisme. Sommigen van hen zeiden zelfs, zonder dat zij hiervoor enig bewijs konden leveren, dat de Duitsers hem betaalden om smokkelaars van boter en aardappelen op te sporen en te betrappen. Op 26 oktober 1918 keerde hij terug naar Göttingen, waar hij verbleef tot midden januari 1919.

Jules Midy erkende tijdens zijn verschillende ondervragingen dat hij in Göttingen vertrouwensman van de Duitsers was, maar stelde daarbij uitdrukkelijk dat hij in de arbeidscommando's alleen maar klachten in ontvangst nam en nooit activistische propaganda voerde. Hij was er ook nooit aanwezig op een activistische meeting of debatavond. Hij had het geciteerde eerbetoon aan Borms op zijn foto geschreven, maar nooit de toelating gegeven om die foto te gebruiken voor publicitaire doeleinden en zelfs heftig tegen deze publicatie geprotesteerd. Op 15 maart 1918 was hij om medische redenen naar België teruggekeerd nadat de Zwitserse medische dienst hem had afgekeurd en de Duitse overheid hem de keuze had gelaten om ofwel naar Zwitserland te gaan ofwel naar België terug te keren. Na zijn terugkeer in België had hij aan geen enkele activistische activiteit deelgenomen en zelfs uitdrukkelijk geweigerd om een betrekking te aanvaarden op een Vlaams ministerie. Zijn omgang met Lode De Rooy was louter vriendschappelijk en had geen politieke bedoelingen.<sup>170</sup>

Die Lode De Rooy uit Heist-op-den-Berg was zelf vervroegd uit



Ernest Midy, Göttingen, 1917.  
[ADV N, VFE 5/52]

169. W. Dolderer, *Activistische ballingen* [...], pp. 206-210.

170. Niet-vervolgning op 9 mei 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 5524/1919 en 182/1921 (dossier steekt in dossier Jozef Pluym: RABA, Krijgshof. Dossiers 1849-1940, doos 266, 594.). Over Jules Midy: A. Vrints, *Bezette stad* [...], p. 143.



Göttingen mogen terugkeren. Bij het uitbreken van de oorlog was hij soldaat in het 2de Linierement, maar op 15 augustus 1914 mocht hij al als ongeschikt voor de dienst terugkeren naar zijn ouders. Toen hij daar in 1915 door de Duitsers gevangen werd genomen, werd hij eerst naar Sennelager en dan naar Göttingen gebracht, waar hij zich onmiddellijk inschakelde in de Vlaamse actie. Wegens ziekte mocht hij al op 10 augustus 1917 terugkeren naar Heist-op-den-Berg, waar hij zich nog meer dan één jaar ten volle inzette als voorzitter van de Groeningherwacht in Berchem, als voorzitter van het comité voor activistische propaganda in Heist-op-den-Berg en omgeving, als vertrouwensman van Volksopbeuring afdeling Soldatentrost, als lid van de Gouwraad van Antwerpen, als lid van het Vlaams Verbond en als lid van de katholieke vereniging Per Crucem ad Lucem. Niettegenstaande hij op het einde van de oorlog naar Duitsland was gevlucht, werd ook zijn strafdossier uiteindelijk zonder gevolg geklasseerd.<sup>171</sup>

Een speciaal geval was dat van de 28-jarige Frans Buich uit Antwerpen, zoon van een tot Belg genaturaliseerde Oostenrijker en een Nederlandse moeder. Nadat hij zich op 18 augustus 1914 als vrijwilliger in het leger had aangeboden en bij het 5de Linierement was ingelijfd, werd hij op 24 oktober 1914 nabij Ramskapelle met heel zijn compagnie gevangengenomen en rechtstreeks naar Göttingen overgebracht. Van daaruit werd hij maandenlang tewerkgesteld op een boerderij in Bodenrode. Einde september 1918 deelde de kampoverheid in Göttingen hem mee dat hij naar zijn ouders in Antwerpen kon terugkeren. Een Duitse soldaat begeleidde hem naar Brugge, waar hij enkele weken werd opgesloten op de plaats waar ook de soldaten werden opgesloten die aan het Belgische front werden gevangengenomen of waren overgelopen. Nu en dan werd hij er opgetrommeld om als tolk dienst te doen bij de ondervragingen van die Belgische soldaten. Via Gent, Dendermonde, Mechelen en een kort bezoek aan zijn ouders in Antwerpen werd hij in de maand november teruggebracht naar Göttingen, vanwaar hij dan zoals de meeste gevangenen, pas in januari 1919 naar België kon terugkeren. De verschillende krijgsauditeurs die zich met zijn zaak moeiden,<sup>172</sup> beschuldigden Buich van activisme in Göttingen en van het feit dat hij in opdracht van de Duitsers had geprobeerd om Vlaamse soldaten die aan het front gevangen of overgelopen waren, voor het activisme te winnen. Zo zou hij zou onder meer als tolk zijn opgetreden toen de Kortrijkse activistische krijgsgevangenen Gent bezochten en het activistisch toneelstuk *Waarom?* opvoerden. Bij de aanhouding van August Borms in februari 1919 in Schaarbeek vond het gerecht in diens huis een kaart met daarop de foto van Frans Buich en de volgende

171. Niet-vervolging op 18 december 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 568/1921. Meer over de activistische activiteiten van Lode De Rooy in W. Dolderer, *Twee propagandaverslagen [...]*, pp. 206-217 en A. Vrints, *Bezette stad [...]*, p. 110.

172. De krijgsauditeur van het Groot Hoofdkwartier, de krijgsauditeur van Antwerpen en de krijgsauditeur van Brabant.

tekst met de hand geschreven tekst “Heer Dr Borms! Spijts alles volg ik u op den weg naar een vrij Vlaanderen, en als 't kogels regent, wil ik er ook bij zijn! Get. Frans Buich. Vlaamsch K/vrijwilliger, krijgsgevangene te Göttingen, barak 13 a wonende te Antwerpen 34, Minnenbroedersrui, Göttingerkamp den 21 mei 1917.”

Bij zijn verschillende ondervragingen ontkende Frans Buich formeel elk activisme, zowel in Duitsland als in het bezette gebied, en stelde dat hij de tekst op de fotokaart dwaas had afgeschreven van een gedicht van René De Clercq. Frans Van Cauwelaert verdedigde Frans Buich en verkreeg op 9 mei 1922 dat hij buiten vervolging werd gesteld.<sup>173</sup> Een dergelijke gunst viel op 14 november 1922 ook te beurt aan Jan Daele, eerste sergeant majoor 2de Linierregiment,<sup>174</sup> en de beroeps-militair Clement Bursens, beiden uit Dendermonde, die zich in Göttingen hadden ingezet voor het tot stand brengen van een Vlaamse Rijkswacht.<sup>175</sup>

De brouwer Cesar Schoenmaeckers uit Mechelen was de sergeant van het 4de Bataljon van het 1ste regiment karabiniers (6de Legerdivisie) die samen met Piet Van Rossem op 10 april 1916 nabij de Drie Grachten in Lo zijn post had verlaten en door de Duitsers was opgepakt. Deze laatste brachten hem onmiddellijk naar Giessen waar hij in een brouwerij werd tewerkgesteld. Hij verbleef ook een tijdje in Göttingen, want zowel het krijgsauditoraat van het Groot Hoofdkwartier als dit van Brabant vervolgden hem wegens activisme in dat kamp.<sup>176</sup> Uiteindelijk klasseerde het krijgsauditoraat van Brabant zijn zaak zonder gevolg nadat het had vastgesteld dat de krijgsraad van de 6de Legerdivisie Schoenmaekers al op 3 juli 1919 tot een levenslange hechtenis had veroordeeld wegens postverlating.<sup>177</sup>

Van de activisten die vanuit Göttingen naar het gevangenenkamp van Münster overstapten en in de baraque des professeurs hun intrek namen, ontsnapten ook Jan Bernolet uit Brugge<sup>178</sup> en Robert Truyts uit Oostakker<sup>179</sup> aan een vervolging. Dit was ook het geval voor Jozef Andries uit Kontich,<sup>180</sup> en Florent Janssens uit Kalmthout<sup>181</sup> die zich later bij hen voegden.

- 173. Niet-vervolging op 9 mei 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 6252/1919 en 182/1921 (dossier steekt in dossier Jozef Pluym: RABA, Krijgshof, Dossiers 1849-1940, doos 266, 594).
- 174. Niet-vervolging op 14 november 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 5529/1919 (dossier zit in strafdossier Palma: RABA, KR Brabant, Dossiers 1912-1927, doos 128, 678/1922 en 592/1921).
- 175. Niet-vervolging op 14 november 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 5529/1919 (dossier zit in strafdossier Palma: RABA, KR Brabant, Dossiers 1912-1927, doos 128, dossier 678/1922 en 592/1921).
- 176. Meer over deze figuur en zijn veroordeling bij: J. Monballyu, *De jacht op de flaminganten [...]*, pp. 153-154 en 193.
- 177. Niet-vervolging op 30 maart 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 5524/1919 (dossier in strafdossier Palma: RABA, KR Brabant, Dossiers 1912-1927, doos 128, dossier 678/1922 en 592/1921).
- 178. Niet-vervolging op 20 december 1921: RABA, KA Brabant 1912-1927, 316/1921.
- 179. Niet-vervolging op 4 januari 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 1950/1920.
- 180. Niet-vervolging op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 5620/1919.
- 181. Niet-vervolging op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 590/1921.

Fritz Brugmann was in Antwerpen uit een Duitse vader geboren en nam de leiding van het activisme in Alten-Grabow op zich toen Aloïs Valgaeren naar Göttingen vertrok.<sup>182</sup> Net zoals zijn handlangers Charles Kriger uit Brussel,<sup>183</sup> Lodewijk Janssens uit Antwerpen<sup>184</sup> en Jozef Ratinckx uit Antwerpen<sup>185</sup> kon hij echter vanwege het krijgsauditoraat van Brabant op mededogen rekenen. Dit was ook het geval voor Jozef Luyckx uit Borgerhout,<sup>186</sup> Oscar Volkaerts uit Mechelen<sup>187</sup> en Hendrik Van Ruyskensvelde uit Erwetegem die in Güstrow het activisme energiek propageerden.<sup>188</sup>

Zoals hoger al aangegeven, kwamen Egied De Roo, Pieter De Bie, Frans Meeuwissen, Pieter Cops, Lodewijk Kin en Frans De Wit, die met Edgard De Neef het activisme in Soltau uitbouwden, er vanaf met een buitenvervolgung.<sup>189</sup> Dit was ook het geval voor Theofiel De Boeck,<sup>190</sup> Jacques De Roos,<sup>191</sup> Willem Dorpmans,<sup>192</sup> Jules Roef<sup>193</sup> en Léon Eyndels,<sup>194</sup> die onder leiding van Philemon Bruggheeman, datzelfde deden in Friederichsfeld. Van zodra het krijgsauditoraat van Brabant er weet van kreeg dat de krijgsraad van Oost-Vlaanderen Bruggheeman al wegens activisme had gestraft met een opsluiting van vijf jaar, klasseerde het ook zijn strafdossier zonder gevolg.<sup>195</sup>

De 30-jarige Pieter Mertens uit Galmaarden,<sup>196</sup> soldaat 32ste Linierregiment en student in de Germaanse filologie, irriteerde in 1916 in het kamp van Sennelager ten zeerste zijn Franstalige landgenoten door voortdurend te herhalen dat België een kunstmatige constructie was en Vlaanderen best zo vlug mogelijk in de Germaanse moederschoot terug zou vallen. Hij juichte de successen van de Duitsers bij Verdun toe en zei tegen iedereen dat hij liever in de gevangenis zat in Duitsland dan miljonair was in Parijs. Toen een aantal Duitse professoren uit Göttingen het

182. Niet-vervolgung op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 588/1921.  
 183. Niet-vervolgung op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 5809/1919.  
 184. Niet-vervolgung op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 588/1921.  
 185. Niet-vervolgung op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 588/1921.  
 186. Niet-vervolgung op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 569/1921.  
 187. Niet-vervolgung op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 569/1921.  
 188. Niet-vervolgung op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 358/1922.  
 189. Niet-vervolgung op 27 februari 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 5528/1919 (Het dossier zit in strafdossier Edgard De Neef en consorten: RABA, Krijgshof, Dossiers 1916-1954, doos 282, dossier 131/1923).  
 190. Niet-vervolgung op 31 januari 1921: RABA, KA Brabant 1912-1927, 6517/1919. Dossier zit in dossier Jacques De Roos: RABA, KA Brabant 1912-1927, 1758/1921.  
 191. Niet-vervolgung op 25 mei 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 1758/1921.  
 192. Niet-vervolgung op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, 6517/1919. Dossier zit in dossier Jacques De Roos: RABA, KA Brabant 1912-1927, 1758/1921.  
 193. Niet-vervolgung op 31 januari 1921: RABA, KA Brabant 1912-1927, 5523/1919.  
 194. Niet-vervolgung op 29 januari 1921: RABA, KA Brabant 1912-1927, 2527/1920.  
 195. Niet-vervolgung op 31 januari 1921: RABA, KA Brabant 1912-1927, dossier 6515/1919.  
 196. W. Dolderer, *Activistische ballingen [...]*, pp. 76-77 en 200-203.

kamp bezochten, trok hij met hen mee naar Göttingen, waar hij meteen actief werd bij de Jong-Vlamingen. Mertens keerde einde 1917 terug naar België waar hij werd ingeschakeld in de Deutsch-Flämische Propaganda für Kriegsgefangene bij de Verwaltungschef für Flandern. Hij trouwde toen ook met de dochter van Pieter Tack met wie hij na de Wapenstilstand naar Duitsland vluchtte.<sup>197</sup> Omdat het leger zijn militaire staat niet kon bewijzen, genoot hij uiteindelijk, samen met zijn kompanen Fernand Rigaux uit Wépion en een zekere Van Cauwenberghe van een buitenvervolginstelling.<sup>198</sup>

Andere verdachten van wie in 1922 het strafdossier werd geseponneerd, waren Oscar Van Damme uit Ledeberg, die in Sennelager actief was,<sup>199</sup> Jules Bisenius uit Elsene,<sup>200</sup> Pieter De Portemont uit Geraardsbergen<sup>201</sup> en Floris Derks uit Antwerpen,<sup>202</sup> die in het kamp van Holzminden de activistische gedachten verspreidden. Pieter Lauwers uit Grimbergen en een zekere Van Genechten die dit in Dülmen deden,<sup>203</sup> en Leopold Hirschmann, die in Duitsland was geboren en in Parchim geregeld zijn onvaderlandse gevoelens uitte, kregen datzelfde voordeel.<sup>204</sup> Het is hiermee duidelijk dat het krijgsauditoraat van Brabant bijna vier jaar na het feitelijk stoppen van de oorlog, een einde wou maken aan alle strafprocessen tegen militaire activisten.

Het krijgsauditoraat van Antwerpen kreeg de zaak tegen de 32-jarige Jozef Linten uit Meerhout, soldaat in het 5de Linierement, te verwerken. De Duitsers hadden hem op 19 oktober 1915 gevangengenomen en naar Göttingen overgebracht, waar hij onmiddellijk werd opgenomen in de redactie van *Onze Taal* en aan meerdere activistische activiteiten deelnam. In februari 1918 mocht hij naar België terugkeren waar hij zich onmiddellijk ten dienste stelde van de activistische organisatie Kolenverdeling. Bij een huiszoeking vond men bij hem een aantal Duitse postkaarten, twee ingebonden boeken met de kampkrant *Onze Taal*, meerdere activistische strooibriefjes, de *Open brieven der Vlaamsche Frontpartij verzameld door Karel de Schaepdrijver en Jules Charpentier, Vlaanderens Weezang aan den IJzer* van dezelfde auteurs en een verzoekschrift aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers dat hijzelf had ondertekend. Burgemeester Heylen van Meerhout, die met zijn familie in ruzie lag, diende tegen hem op 20 oktober 1919 een klacht in bij de Rijkswacht wegens activisme (artikel 118bis Sw.), maar het krijgsauditoraat van Antwerpen vond die klacht op 25 oktober 1920 ongegrond en stelde hem die dag buiten vervolging.<sup>205</sup>

197. W. Dolderer, *Twee propagandaverslagen [...]*, p. 209.

198. Niet-vervolgning op 26 februari 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, dossier 5513/1919.

199. Niet-vervolgning op 28 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, dossier 566/1921.

200. Niet-vervolgning op 27 maart 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, dossier 2262/1921.

201. Niet-vervolgning op 27 maart 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, dossier 482/1920.

202. Niet-vervolgning op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, dossier 591/1921.

203. Niet-vervolgning op 27 maart 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, dossier 5510/1919.

204. Niet-vervolgning op 26 juni 1922: RABA, KA Brabant 1912-1927, dossier 593/1921.

205. RABN, KA Antwerpen-Limburg (R 93), 88, notitie 5381; RABN, KR Antwerpen-Limburg, R 95, 553, 69.

Omdat hij zich kort na de Wapenstilstand niet bij zijn compagnie had aangemeld, strafte de krijgsraad van Antwerpen hem op 21 januari 1921 wel met zes maanden boetecompagnie voor desertie tussen november 1918 en november 1919.<sup>206</sup>

Ten slotte is het nog interessant om te vermelden dat het krijgsauditoraat van West-Vlaanderen op 26 november 1919 op aangeven van André Goethals uit Kortrijk, een straf dossier aanlegde tegen dertien militairen die verdacht waren van activisme in Alten-Grabow.<sup>207</sup> Eén van die verdachten was de hogervermelde Armand Wullus, soldaat in het 10de Linieregiment, die door Goethals in zijn aangifte wordt omschreven als *“de la bande le plus faux, le plus hypocrite, recherchant le plus possible les Français pour mieux donner le change semble-t-il et aussi mieux servir sa cause”*. Volgens dezelfde aangifte zou Wullus er al tijdens zijn verblijf in Alten-Grabow mee gepocht hebben dat hij de bureauladen van de Duitse secretaris Eckstein kon doorsnuffelen en er meerdere documenten kon uit weg nemen. De gevolgen hiervan zouden korte tijd nadien duidelijk worden. Nog in 1919 ontpopte deze schijnactivist zich onder de schuilnaam ‘Rudiger’ als de meest fervente bestrijder van het Vlaams activisme!<sup>208</sup>

#### BESLUIT

Tijdens de Eerste Wereldoorlog had het activisme niet alleen succes in het bezette gebied, maar ook in de diverse Duitse krijgsgevangenkampen waar Vlaamse militairen waren opgesloten. In samenwerking met de Duitse overheid en de activisten in het bezette gebied, maakte een aantal Vlaamse militairen daar propaganda voor een meer zelfstandig Vlaanderen, waarbij zich ook een separatistische en een unionistische strekking aftekende.

Na de oorlog vervolgde eerst het krijgsauditoraat van het Groot Hoofdkwartier van het Leger en vervolgens voornamelijk het krijgsauditoraat van Brabant een aantal van die Vlaamse militairen. Voor ten minste 101 van hen werd een straf dossier aangelegd, van wie er uiteindelijk 35 naar een krijgsraad werden verwezen. Voor alle anderen werd beslist tot niet-vervolgung.

Van de 35 berechte militairen werden er 25 op tegenspraak en 10 bij verstek veroordeeld. Negen van hen werden nadien vrijgesproken en 26 tot een straf veroordeeld. Zes van hen kregen de doodstraf, die niet werd uitgevoerd omdat ze

206. Justitiepaleis, Archief auditeur-generaal, KR Antwerpen. Vonnisregister 1 januari 1920-8 februari 1920, 69; RABN, KR Antwerpen-Limburg, R 95, 205, 69.

207. Justitiepaleis, Archief van de auditeur-generaal, Notitie, Brugge 6 oktober 1919-19 juni 1920, notitie 5706. Het dossier werd op 4 februari 1920 overgemaakt aan het krijgsauditoraat van Antwerpen dat het op zijn beurt overmaakte aan het krijgsauditoraat van Brabant waar het werd ingeschreven onder nummer 588/1921.

208. Meer over deze figuur en zijn *Un livre noir de la trahison activiste* (1920) en Flamenpolitiek bij J. Monballyu, *De jacht op de flaminganten [...]*, pp. 167-169. Zie ook L. Vandeweyer, De oprichtingsakte van de Vlaamse Wacht [...], p. 246.

telkens bij verstek was uitgesproken. Vijf militairen kregen een gevangenisstraf van meer dan tien jaar en de rest een gevangenisstraf van minder dan acht jaar. Aan al die straffen kwam er in ieder geval een einde door de uitdovingswet van 19 januari 1929.<sup>209</sup>

De meeste van die 26 militairen werden gestraft omdat zij in de krijgsgevangenkampen en arbeidscommando's activistische drukwerken hadden uitgedeeld en er spreekbeurten hadden gegeven waarin de Belgische regering in Le Havre werd aangevallen. Sommigen van hen schreven activistische artikelen in het Vlaamse kampblad *Onze Taal* of traden op in Vlaamse toneelstukken. Anderen of dezelfde verzorgden Vlaams onderwijs, stelden een Vlaamse bibliotheek samen en stonden in voor het verdelen van de hulpgoederen die uit Vlaanderen of van elders naar het krijgsgevangenkamp werden opgezonden. Daarbij aarzelden ze niet om de 'echte' Vlamingen te bevoordelen. Slechts enkelen van hen maakten propaganda om als vrije arbeider in Duitsland te werken, werkten mee aan de oprichting van een Vlaamse Rijkswacht of kwamen nog tijdens de oorlog naar Vlaanderen terug om zich in activistische beweging in te schakelen.

---

**Jos Monballyu** (°1948), studeerde rechten en geschiedenis en is gewoon hoogleraar aan de rechtsfaculteit KU-Leuven, KULAK en HU-Brussel. Hij is eveneens redactielid en voorzitter van het internationale tijdschrift *The Legal History Review*, lid van de Koninklijke commissie voor de Oude wetten en verordeningen van België en voorzitter van het Comité Rechtsgeschiedenis van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Letteren en Schone Kunsten. Hij publiceerde meerdere boeken over rechtsgeschiedenis.

209. *Pasinomie*, 1929, pp. 3-4.

**Tabel. Vlaamse krijgsgevangenen die door een krijgsraad werden vrijgesproken van of veroordeeld voor activisme**

BHEC = Buitengewone hechtenis	GEV = Gevangenisstraf
DA = Dwangarbeid	LDA = Levenslange dwangarbeid
DOOD = Doodstraf	OPSL = Opsluiting
Getallen = aantal jaren	VRIJSP = Vrijpraak
HEC = Hechtenis	LHEC = Levenslange hechtenis
KRANT = Krijgsraad Antwerpen-Limburg	KRBR = Krijgsraad Brabant
KRGH = Krijgsraad Groot Hoofdkwartier	KROVL = Krijgsraad Oost-Vlaanderen
KRWVL = Krijgsraad West-Vlaanderen	

Naam	KR	T/V	Eerste aanleg	Hoger beroep
1. Van Hoofstadt, Rik	KRGH	T	10 DA (03/05/1919)	2 GEV (21/11/1919)
2. Van Cleemput, Leo	KRGH	T	LDA (03/05/1919)	20 BHEC (12/07/1919)
3. Hendrickx, Gommaire	KRGH	T	VRIJSP (30/06/1919)	VRIJSP (28/01/1920)
4. Valgaeren, Aloïs	KRGH	T	2 GEV (01/05/1919)	Geen hoger beroep
5. Claessen, Gustaaf	KRGH	T	3 GEV (01/05/1919)	Geen hoger beroep
6. Bruggheman, Philemon	KROVL	T	5 OPSL (09/01/1920)	Geen hoger beroep
7. Van Ballaert, Jan	KRANT	T	VRIJSP (24/06/1920)	2 GEV (04/11/1920)
8. Rutsaert, Remi	KRANT	T	VRIJSP (24/06/1920)	2 GEV (04/11/1920)
9. D'Huyvetter, Hendrik	KRANT	T	2 GEV (24/06/1920)	2 GEV (04/11/1920)
10. Goossens, Jaak	KRANT	T	VRIJSP (24/06/1920)	2 GEV (04/11/1920)
11. Geerts, Prosper	KROVL	T	5 OPSL (30/06/1920)	5 OPSL (20/11/1920)
12. Vandenheuvel, Jozef	KRBR	T	VRIJSP (19/11/1920)	VRIJSP (04/02/1920)
13. De Vos, Georges	KRWVL	T	2 GEV (16/04/1921)	VRIJSP (20/06/1921)
14. Steyaert, Oscar	KRBR	T	15 HEC (21/06/1921)	15 HEC (29/09/1921)
15. De Bruyn, Gustaaf	KRBR	T	4 GEV (28/07/1921)	4 GEV (04/02/1921)
16. Coelembier, Juliaan	KRBR	T	2 GEV (22/11/1921)	2 GEV (05/05/1922)
17. Maes, Lucien	KRBR	V	8 GEV (22/11/1921)	Geen hoger beroep
18. De Blaere, Karel	KRWVL	V	15 DA (23/02/1922)	Geen hoger beroep
19. De Neef, Edgard	KRBR	T	VRIJSP (27/02/1922)	VRIJSP (23/03/1923)
20. De Coninck, Jan	KRBR	T	VRIJSP (27/02/1922)	Geen hoger beroep
21. De Bonct, Gerard	KRBR	T	VRIJSP (27/02/1922)	Geen hoger beroep
22. De Ridder, Lodewijk	KRBR	T	VRIJSP (27/02/1922)	Geen hoger beroep
23. Delfosse, Leo	KRBR	V	20 DA (20/03/1922)	Geen hoger beroep
24. Van Rossem, Piet	KRBR	V	DOOD (26/04/1922)	Geen hoger beroep
25. Lewyllie, Petrus	KRBR	V	DOOD (26/04/1922)	Geen hoger beroep
26. Pauwels, Jozef	KRBR	T	VRIJSP (26/04/1922)	Geen hoger beroep
27. Garray, Jozef	KRBR	V	DOOD (15/05/1922)	Geen hoger beroep
28. Vandekerckhove, Michel	KRBR	V	DOOD (15/05/1922)	Geen hoger beroep
29. Gaspar, René	KRBR	V	DOOD (15/05/1922)	Geen hoger beroep
30. Pluym, Jozef	KRBR	T	3 GEV (24/05/1922)	Geen hoger beroep
31. Bessem, Pieter	KRBR	V	20 DA (26/06/1922)	Geen hoger beroep
32. Rooms, Godfried	KRBR	V	DOOD (19/07/1922)	Geen hoger beroep
33. De Decker, Jan	KRBR	T	VRIJSP (19/07/1922)	Geen hoger beroep
34. Palma, Michel	KRBR	T	VRIJSP (24/11/1922)	Geen hoger beroep
35. Coucke, Antoon	KRBR	T	6 GEV (28/07/1925)	Geen hoger beroep